

Indoeuropiečių prókalbė – kalba, iš kurios dialektų susiformavo indoeuropiečių kalbos (indoeuropiečių kalbų šeima). Tokia kalba galėjusi egzistuoti gal prieš 6–7 tūkstančius metų ar dar anksčiau. Kurioje teritorijoje gyveno šią kalbą vartoję žmonės, kitaip tariant, kur buvusi indoeuropiečių protėvynė, ligi šiol vieningos nuomonės nėra. Remiantis įvairiais kalbiniais duomenimis (žodžių, susijusių su atitinkamų klimato ypatybių pavadinimais, gyvulių, augalų pavadinimų atskirose kalbose paplitimu), mėginta ieškoti indoeuropiečių protėvynės Vidurinėje Azijoje, pietinėje Skandinavijoje, dabartinės Vokietijos teritorijoje. Šiuo metu daugiausia diskutuojamos trys hipotezės. Pagal pirmąją indoeuropiečių protėvynė buvusi Dunojaus vidurupio ir žemupio teritorijoje, Juodosios jūros šiaurinėje pakrantėje; pagal antrąją indoeuropiečių protėvynės reikėtų ieškoti Mažojoje Azijoje, tarp pietinės Užkaukazės ir šiaurinės Mesopotamijos. Pastaroji hipotezė mėginama remti ir tam tikrais indoeuropiečių prokalbės ryšiais su semitų ir kartvelų kalbomis. Esama mėginimų abi šias hipotezes suderinti: Juodosios jūros šiaurėje galėjusi būti jau „antrinė“ į čia iš Mažosios Azijos atsikėlusios vakarinės indoeuropiečių kalbų grupės protėvynė. Daugumai indoeuropiečių kalbų bendri šuns, avies, karvės, arklio, vilko, lokio, bebro, beržo, alksnio, buko, eglės, uosio, pušies, žąsies, anties, gervės, bitės, utėlės, musės, sniego, žiemos pavadinimai rodytų, kad indoeuropiečių protėvynė buvusi vidutinio klimato zonoje. Kai kurie tyrinėtojai remiasi ir tokiu faktu, kad indoeuropiečių protėvynės vieta turėjusi būti ne taip toli nuo dabartinės Lietuvos teritorijos, nes lietuvių kalba ypač gerai išlaikiusi daug archajiškų indoeuropiečių prokalbės bruožų. Pirmąkart indoeuropiečių prokalbės vaizdas atkuriamas lyginant istoriškai paliudytų kalbų faktus, todėl jis negali tiksliai atitikti realiai egzistavusios prokalbės, nors pačios prokalbės egzistavimas nekelia abejonių. Pati indoeuropiečių prokalbės sąvoka kalbininkų buvo suprantama įvairiai. Pvz., Antoine Meilletas teigė, jog „lyginamosios gramatikos metodas vartojamas ne indoeuropiečių kalbai atkurti tuo pavidalu, kaip ja buvo kalbama, o tik nustatyti tam tikrai atitikmenų tarp istoriškai paliudytų kalbų sistemai [...] Šių atitikmenų suma sudaro tai, kas vadinama indoeuropiečių kalba“. Augustas Schleicheris indoeuropiečių prokalbe buvo parašęs net ištisą pasakėčią, bet ji negalėjo parodyti realaus indoeuropiečių prokalbės vaizdo, o tik apytikriai atkūrė tą atitikmenų sistemą, kurią buvo įmanoma atkurti remiantis to meto indoeuropiečių kalbotyros laimėjimais. Indoeuropiečių prokalbė nebuvo vientisa. Joje buvo tam tikrų tarminių skirtumų. Be to, ne tik dėl lingvistinių, bet ir nelingvistinių veiksnių ji, kaip ir kiekviena gyvoji kalba, nuolat kito. Ypač didelę reikšmę turėjo indoeuropiečių teritorijos didėjimas, genčių migracija. Prieš pat skilimą indoeuropiečių prokalbei jau buvo būdinga sudėtinga žodžių kaitymo sistema, įvairi fleksija, kurią iš dabartinių indoeuropiečių kalbų gausiausiai išlaikė lietuvių kalba. Manoma, kad tokia indoeuropiečių prokalbės struktūra išsirutuliojusi iš senesnės nefleksinės struktūros: sakiniai buvę sudaromi iš nekaitomų žodžių, kurių tvarka turėjusi būti griežtai apibrėžta. Dėl ypatingo lietuvių kalbos archajiškumo kartais rekonstruoti prokalbės elementai maža kuo skiriasi nuo dabartinės lietuvių kalbos faktų (plg. ide. **sūnu-s* – liet. *sūnūs*, ide. **t^(h) auro-* – liet. *taūras*, ide. **u^lk^(h)o-* – liet. *vilkas*, ide. **p^(h)enk^(h)e* – liet. *penkì* ir kt.).

Atskirų indoeuropiečių kalbų grupių santykį su prokalbe tam tikru atžvilgiu galima lyginti su dabartinių romanų kalbų santykiu su lotynų kalba. Skirtumas tas, jog italų, ispanų, portugalų, retų-romanų, katalonų, provansiečių kalbų prokalbė yra ne tik realiai egzistavusi, bet ir mums gerai žinoma, gausiais paminklais paliudyta lotynų kalba, o baltų, slavų, germanų, keltų ir kitų indoeuropiečių kalbų prokalbės visiškai tiksliai rekonstruoti negalima, nors fonetinę ir gramatinę jos struktūrą, remiantis dabartinės kalbotyros laimėjimais, įmanoma atkurti gana tiksliai.

Kai kurie kalbininkai bando indoeuropiečių prokalbę toliau sieti su afrazijiečių, kartvelų, uraliečių, dravidų, altajiečių kalbų prokalbėmis. Tai vad. nostratinių (borealinių) kalbų makrošeimoms hipotezė.